

Bogusław Szwedo, *Starostek Tadeusz Franciszek* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, pod red. Ewy Grin-Piszczyk, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemysł 2016 s. 134-138

STAROSTKA TADEUSZ FRANCISZEK, pseud. „Eskulap”. 4 I 1906 Przemysł – 29 VII 1981 Warszawa. Lekarz, porucznik rezerwy służby sanitarnej Wojska Polskiego, oficer Armii Krajowej. Syn Jakuba, kierownika warsztatów kolejowych i Józefy z d. Karkulewskiej.

W latach 1916–1925 był uczniem II Gimnazjum im. Prof. Kazimierza Morawskiego w Przemysłu, gdzie 22 VI 1925 uzyskał świadectwo dojrzałości. W latach nauki szkolnej Tadeusz Starostka zamieszkiwał wraz z rodziną przy ul. Zakątnej 5 w Przemysłu. W 1925 r. podjął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. W 1928 r. był sekretarzem zarządu Kolejowego Klubu Sportowego Ruch Przemysł. Dyplom doktora medycyny uzyskał 4 VII 1931. Został powołany 15 VIII 1931 do odbycia służby wojskowej do Sanitarnej Szkoły Podchorążych Rezerwy w Warszawie, którą ukończył w lutym 1932 r. z lokatą 12/98. Praktykę odbył w 10. pułku artylerii ciężkiej w Pikulicach pod Przemysłem, pełniąc funkcję naczelnego lekarza pułku. 1 III 1932 podjął pracę w Szpitalu Powiatowym w Przemysłu. 1 I 1933 otrzymał nominację na stopień podporucznika rezerwy. Od 1 VI 1933 był sekundariuszem w Szpitalu Powiatowym w Tarnobrzegu. W 1934 r. odbył ćwiczenia w 1. batalionie 2. pułku piechoty Legionów w Staszowie, pełniąc funkcję lekarza Garnizonu Staszów. Po tych ćwiczeniach otrzymał przydział mobilizacyjny do 24. pułku artylerii lekkiej w Jarosławiu. 8 VIII 1935 złożył wniosek o powołanie

do czynnej służby wojskowej do Marynarki Wojennej w Gdyni. 14 II 1936 został powołany do służby wojskowej. Był lekarzem w 30. pułku artylerii lekkiej w Brześciu nad Bugiem. Został jednocześnie ordynatorem oddziału chirurgicznego w IX Szpitalu Okręgowym w Brześciu.

W styczniu 1937 r. żołnierz leżący w szpitalu, którego podejrzewał o symulowanie choroby, oskarżył go o spoliczkowanie. Chociaż Oficerski Sąd Honorowy oczyścił go z tego zarzutu, to zraził się do pracy w wojskowej służbie zdrowie i w tym samym miesiącu poprosił o zwolnienie do cywila. Przez pierwszą połowę 1937 r. zastępował dyrektora Szpitala Św. Duchy w Sandomierzu. Gdy pod koniec maja 1937 r., po śmierci doktora Eugeniusza Pawłasa, zwolniła się posada lekarza miejskiego w Tarnobrzegu, wrócił do tego miasta. Objął wszystkie funkcje po doktorze Pawlasie oraz przejął jego gabinet. 30 VI 1937 podjął pracę jako chirurg w Szpitalu Powiatowym w Tarnobrzegu. Pracował ponadto jako chirurg i położnik w Ubezpieczalni Społecznej w Tarnobrzegu. Był członkiem Lwowskiej Izby Lekarskiej.

Mieszkając w domu rodziny Pawłasów, tzw. „Pawłasówce”, gdzie skupiało się życie kulturalne Tarnobrzega, stał się członkiem elity kulturalnej miasta. Przyjaźnił się z przyjeżdżającymi do „Pawłasówki” malarzami Stefanem Żechowskim i Stanisławem Szukalskim, Julianem Tuwimem, Emilem Zegadłowiczem i młodym obiecującym literatem z podtarnobrzesckiej Wielowsi Stanisławem Piętakiem oraz z tarnobrzesckim malarzem Marianem Ruzamskim.

1 I 1938 otrzymał awans na stopień porucznika rezerwy. 29 VIII 1939 został zmobilizowany do 2.

pułku strzelców podhalańskich w Sanoku. W kampanii polskiej 1939 r. był lekarzem 2. pułku strzelców podhalańskich, należącego do 22. Dywizji Piechoty Górskiej, walczącej w Armii „Kraków”. Uczestniczył w walkach pułku, od obrony Olkusza po walki na ziemi sandomierskiej. Od 10 IX 1939, po okrażeniu pułku w lasach pod Staszowem i jego kapitulacji, był lekarzem w szpitalu polowym. Do niewoli niemieckiej dostał się pod Tomaszowem Lubelskim. Niemcy skierowali go do Przeworska, a następnie do Dębicy, gdzie prowadził ambulatorium chirurgiczne dla rannych żołnierzy polskich. Po czym pracował w niemieckim szpitalu polowym w Tarnowie, gdzie również opiekował się leczonymi żołnierzami polskimi. Z końcem 1939 r., z polecenia władz niemieckich, objął stanowisko ordynatora oddziału chirurgicznego w szpitalu w Tarnowie. W 1940 r. został zwolniony z niewoli. Wrócił do Tarnobrzega i objął ponownie funkcję lekarza miejskiego. W kwietniu 1940 r. został prezesem zarządu tarnobrzeskiego oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża, działającego legalnie w czasie okupacji. 30 V 1940 zatrudnił się jako chirurg w tarnobrzeskim szpitalu. Podjął działalność konspiracyjną w Związku Walki Zbrojnej, pełniąc funkcję szefa służby zdrowia tarnobrzeskiego Obwodu Związku Walki Zbrojnej-Armii Krajowej. Udzielał pomocy medycznej żołnierzom Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich. Działał w zorganizowanej przez Władysława Jasińskiego „Jędrusia”, akcji pomocy charytatywnej dla rodzin, które ucierpiały w czasie działań wojennych i były dotknięte represjami ze strony okupanta oraz dla ponad tysiąca osób wysiedlonych z Wielkopolski, mieszkających w Tarnobrzegu. W jego domu gromadzone były dary i on kierował ich dystrybu-

cją. W kwietniu 1943 r. wyraził chęć dobrowolnego wyjazdu do Katynia jako ekspert do prac ekshumacyjnych. Został zgłoszony władzom niemieckim przez Zarząd Główny Polskiego Czerwonego Krzyża. Miał wymienić doktora Mariana Wodzińskiego, starszego asystenta Państwowego Instytutu Medycyny Sądowej i Kryminalistyki w Krakowie. Po daremnym oczekiwaniu od 8 do 20 V 1943, w Warszawie na możliwość transportu nie uzyskał zgody Niemców na wyjazd do Katynia. Brak zgody był wynikiem słabnącego zainteresowania Niemców Katyniem, na co miała wpływ postawa społeczeństwa polskiego, które na zbrodnię katyńską nie zareagowało zgodnie z niemieckimi oczekiwaniami. W 1944 r. z ramienia Delegatury Rządu na Kraj był planowany na stanowisko burmistrza Tarnobrzega, co stało się niemożliwe po zajęciu Tarnobrzega przez armię sowiecką i objęcie władzy w mieście przez komunistów. Działal w konspiracji antykomunistycznej. Leczył żołnierzy Armii Krajowej, Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj i Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość (WiN).

Od 11 I 1946 przebywał w Klinice Chirurgicznej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego profesora Jana Glatzla w celu zaznajomienia się z jego techniką operacji żołądków. Od 11 III 1946 pracował jako asystent profesora Adama Grucy (wybitnego ortopedy, zwanego „ojcem polskiej ortopedii”) w Centralnym Instytucie Chirurgii Urazowej przy Szpitalu Dzieciątka Jezus w Warszawie. W połowie października 1947 r. został dyrektorem Szpitala Powiatowego w Mielcu. Pracował jako chirurg i położnik. Współpracował z miejscową siatką wywiadowczą Zrzeszenia WiN oraz poakowskim od-

działem partyzanckim Wojciecha Lisa „Mściciela”. Jeździł do lasu i zmieniał opatrunki rannym żołnierzom oddziału. Gdy w styczniu 1947 r. mielecki Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego umieścił w szpitalu aresztowanego i ciężko pobitego Jana Winiarza, członka oddziału, powiadomił o tym Wojciecha Lisa. W początkach lutego czteroosobowa grupa żołnierzy „Mściciela” obezwładniła strażników Urzędu Bezpieczeństwa i wyniosła lezonego żołnierza, przewożąc go w bezpieczne miejsce. Obecnie w budynku dyrektora, by zapewnić mu alibi, na jego własną prośbę przywiązano do krzesła. Już wtedy szef Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Mielcu miał wątpliwości co do jego postawy. W raporcie dekadowym pisał: „Dyrektor szpitala, na nasze kontrolowanie stanu zdrowia bandyty, odpowiadał, że jego stan jest bardzo ciężki, gorączka jest dość wysoka, rany ropieją. Po zbadaniu i przesłuchaniu świadków z obsługi szpitala ustalono, że chory był już podleczonej, temperatury nie miał, co stwierdza karta kontrolno-gorączkowa. Nadmieniam, że dyrektor szpitala w podobny sposób zwolnił już drugiego bandytę. Wyjątkowo pan dyrektor leczy prędko i dobrze bandytów, a w czasie, kiedy ranny był milicjant, to pan doktor nie robił opatrunków od tygodnia czasu, tłumacząc się tym, że nie ma bandaży”.

12 II 1948 został aresztowany przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa w Mielcu. Postanowieniem Naczelnej Prokuratury Wojskowej w Warszawie z dnia 26 II 1948 został osadzony w więzieniu na Mokotowie. Oskarżono go o dostarczenie materiałów wywiadowczych, w tym planów lotniska w Mielcu Władysławowi Borowcowi, rezydentowi

brytyjskiego wywiadu „Intelligence Service”. Na Mokotowie przeszedł okrutne śledztwo. W celi więzienia mokotowskiego przebywał m.in. z pułkownikami Wacławem Lipińskim i Janem Zientarskim, późniejszym znanym pisarzem Januszem Krasińskim, ale również i z dwoma generałami niemieckimi. Został skazany 31 VI 1948 przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na 8 lat więzienia z art. 7, dekretu z dnia 13 VI 1946 o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa („Kto, działając na szkodę Państwa Polskiego, gromadzi lub przekazuje wiadomości, dokumenty lub inne przedmioty stanowiące tajemnicę państwową lub wojskową, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 lub dożywotnio albo karze śmierci”). 12 I 1949 został przewieziony do więzienia we Wronkach. Pełnił tam funkcję lekarza więziennego, niosąc pomoc więźniom. 26 V 1949 przewieziono go do więzienia w Krakowie. Następnie przebywał w więzieniach w Tarnowie, gdzie również był lekarzem więziennym. Po przewiezieniu do więzienia w Bytomiu był chirurgiem w Okręgowym Szpitalu Więziennym w Bytomiu. Warunkowo został 14 XII 1955 zwolniony z więzienia. Wrócił do Tarnobrzega i podjął pracę w miejscowym szpitalu. W 1956 r. został zrehabilitowany. 1 IX 1956 objął funkcję dyrektora szpitala w Tarnobrzegu, którą pełnił do 31 X 1958. Pod koniec tego roku wyjechał do Warszawy, gdzie pracował w Klinice Ortopedycznej. Do 1959 r. był inwigilowany przez Urząd Bezpieczeństwa (później Służbę Bezpieczeństwa).

Zmarł w Warszawie. Spoczywa na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie, kwatera 310/15.

Odznaczony Odznaką Zasłużonego Lekarza.

W westybulu Wojewódzkiego Szpitala im. Zofii z Zamoyskich Tarnowskiej w Tarnobrzegu znajduje się tablica upamiętniająca jego postać.

Źródła i opracowania

Źródła: Archiwum Państwowe w Przemyślu, II Państwowe Liceum i Gimnazjum im. K. Morawskiego w Przemyślu, sygn. 79, s. 136, sygn. 80, s. 277, sygn. 81, s. 501, sygn. 82, s. 365, sygn. 83, s. 437, sygn. 84, s. 542, sygn. 85, s. 631, sygn. 86, s. 712, sygn. 87, s. 784, sygn. 114, s. 115–116; Centralne Archiwum Wojskowe AP 19098; Archiwum Jawora. Dokumenty Obwodu Armii Krajowej Tarnobrzeg, opr. T. Zych, Tarnobrzeg 1994, wg indeksu; Lista członków Lwowskiej Izby lekarskiej uprawnionych do głosowania do Rady Izby w dniu 17 XII 1939 r., dodatek do Dziennika Urzędowego Izb Lekarskich, nr 8, 1939, s. 22; *Rocznik Lekarski Rzeczypospolitej Polskiej na 1933/1934, 1936, 1938, 1948 rok*, oprac. S. Konopka, Warszawa 1933, 1936, 1938, 1948, wg indeksu; R. Rybka, K. Stepan, *Awanse oficerskie w Wojsku Polskim 1935–1939*, Kraków 2003, wg indeksu; *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. gimnazjum z językiem wykładowym polskim w Przemyślu na Zasaniu za rok szkolny 1916*, Przemyśl 1916, s. 45; *Sprawozdanie Dyrekcji gimnazjum polskiego w Przemyślu na Zasaniu za rok szkolny 1920/21*, Przemyśl 1921, s. 22; *Schemat organizacyjny Obwodu Tarnobrzeg AK*, „Tarnobrzegskie Zeszyty Historyczne” 1991, nr 2, s. 8; *Urzędowy spis lekarzy, lekarzy-dentystów, farmaceutów, felczerów, pielęgniarek, położnych, uprawnionych i samodzielnych techników dentystycznych*, Warszawa 1939, s. 60. Relacje ustne: Mariana Kosiora z Tarnobrzega i Tadeusza Łaszczewskiego z Puszczykowa.

Opracowania: J. Adamska, *Komisja techniczna PCK w Katyniu. Między dwoma urogami*, „Rzeczpospolita” 2005, nr 89, dod., specjalny „Cień Katynia”, s. 7; A. Baran, *Bibliotekarz z Dzikowa Dr Michał Marczak (1886–1945)*, Sandomierz 1996, wg indeksu; tenże, *Tarno-*

brzeski Obwód AK w latach 1944–45, „Studia Rzeszowskie” t. 5: 1998, s. 86; K. Bogacz „Bławat” *W służbie dla Ojczyzny*, cz. 2, *Relacje i wspomnienia z wydarzeń w latach 1939–1946*, Tarnobrzeg 1993; F. Chmielewski, „Kwadrans” na Rakowieckiej 1948–1956, Warszawa 1991, s. 168, 170; A. i Z. Oniskowie, T. Zych, *Marian Ruzamski 1889–1945*, Tarnobrzeg 2000, s. 14–15; A. i Z. Oniskowie, „Pawłasówka” dom dra med. Eugeniusza Pawłasa w Tarnobrzegu, „Tarnobrzесkie Zeszyty Historyczne” 1998, nr 18, s. 19–22; G. Ostasz, *Krakowska Okręgowa Delegatura Rządu na Kraj 1941–1945*, Rzeszów 1996, wg indeksu; K. Skarżyński, *Polski Czerwony Krzyż w Katyniu*, [w:] J. Zawodny, *Katyń*, Lublin–Paryż 1989, s. 207, 210; M. Surdej, *Oddział partyzancki Wojciecha Lisa 1941–1948*, Rzeszów–Mielec 2009, wg indeksu; *Tarnobrzeg. Dzieje miasta 1593–1939*, red. F. Kiryk, Tarnobrzeg 2005, wg indeksu; T. Zych, *Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa w obwodzie tarnobrzесkim 1939–1945*, Tarnobrzeg 2004, wg indeksu; T. Zych, *Tarnobrzeg pod okupacją niemiecką 1939–1944*, Tarnobrzeg 2008, wg indeksu; *70 lat mieleckiego szpitalnictwa*, Mielec 2009, s. 22.